

К.п.н. Сасенко Н.С.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», Україна

РОЗВИТОК ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ІНШОМОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Навчання іноземних мов у вищій технічній школі підпорядковано загальній меті підготовки нової генерації інженерів, конкурентоспроможних на світовому ринку праці, здатних до креативних новацій, до прийняття нестандартних рішень в стандартних професійних ситуаціях, відкритих і готових до міжкультурної взаємодії [1;2]. Іншомовна освіта студентів технічних спеціальностей спрямована на формування професійно-орієнтованої міжкультурної компетентності як складника діяльнійної компетентності, яка є багатокомпонентним утворенням і включає, поряд з іншими складовими, дискурсивну компетенцію.

Дискурсивна компетенція означає здатність студента застосовувати певну стратегію з метою конструювання та інтерпретації тексту. До змісту дискурсивної компетенції входить розгляд специфікації письмових і усних типів текстів і тактик мовленнєвої поведінки. Типи текстів для продукування і для інтерпретації аналізуються окремо. Відомо, що під поняттям дискурс розуміють надфразову єдність, цілісне, зв'язане, логічне висловлювання. На відміну від тексту, який являє собою мовний продукт, абстрактно-формальну конструкцію, дискурс – це мовленнєвий продукт, текст як результат спілкування з характерними мовними і позамовними ознаками, які визначаються особистісними якостями учасників комунікації, їхніми ролями, способами взаємодії та ситуацією спілкування, комунікативними завданнями. Теорія дискурсу завжди акцентувала діяльнійний, динамічний аспект мови і дискурс на відміну від тексту представляє мову з одного боку як процес, який

враховує вплив екстралінгвістичних факторів в комунікативному акті, з іншого боку як результат, який існує у формі сталого тексту. Текст поняття більш загальне, ніж дискурс. Дискурс це завжди текст, в той же час не кожен текст є дискурсом в будь-який конкретний момент, проте може ним стати за певних умов, в першу чергу за наявності ситуації та комунікативної мети. Дискурс не існує поза межами мовленнєвого спілкування.

В науковій літературі (Гураль С.К., Шатурная Е.А., Митчел П., Євстигнєєва І.О. та ін.) дискурс розглядається як двоспрямований процес: 1) процес кодування інформації автором на основі лексичних, граматичних, синтаксичних правил і норм іноземної мови, з урахуванням жанрових, стилістичних, емоційних, психологічних, соціокультурних характеристик спілкування; 2) процес декодування реципієнтом на основі і з урахуванням аналогічних факторів. Обидві діяльності базуються на використанні засобів когезії і когерентності для донесення інформації або для отримання інформації.

Відповідно, дискурсивна компетенція означає здатність продукувати дискурси в ході й з метою комунікативної взаємодії на основі знань про особливості різних типів дискурсів, правил їх побудови. Навчання дискурсу має передувати відбір типів дискурсу, які відповідають меті навчання іноземних мов в конкретному навчальному закладі на основі принципу відбору, базованому на відповідності сферам й ситуаціям спілкування, типовим для конкретної спеціальності.

Навчальний процес з іноземних мов у вищій технічній школі спрямований на формування вмінь створювати та інтерпретувати різні типи дискурсів, деякі з яких є більш актуальними, ніж решта, проте всі дискурси детерміновані професійним спрямуванням. Згідно з програмними вимогами незалежно від фахового спрямування для всіх майбутніх інженерів важливими виступають такі типи дискурсів, як повідомлення, доповідь, презентація, обговорення, дискусія, опитування тощо. Оскільки дискурс на відміну від тексту виступає результатом реалізації комунікативного наміру відносно конкретного партнера спілкування в контексті конкретної комунікативної

ситуації, то процес навчання іноземних мов має бути спрямований не на запам'ятовування текстів як мовленнєвих зразків, а на створення і сприйняття дискурсів.

Серед чотирьох видів мовленнєвої діяльності в іншомовній освіті майбутніх інженерів відповідно до соціального замовлення і аналізу потреб фахівців особлива увага приділяється навчанню усного монологічного мовлення, зокрема, навичкам і вмінням створення і презентації доповіді-звіту про наукове дослідження, про експериментальні результати технічної розробки, про виконання технічного завдання дослідження. Ефективність створення іншомовної доповіді як типу дискурсу залежить в першу чергу від рівня сформованості дискурсивної компетентності студентів. У навчанні іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу до підготовки інженерів на основі ключових, загальнопрофесійних і предметних компетенцій особливого значення набуває включення у зміст дискурсивної компетенції: а) фахової складової у вигляді знань про понятійну базу спеціальності студентів, тобто про предмет спілкування і його вербалізацію в дискурсі; б) досвіду – і соціального, сформованого в процесі попередньої академічної, соціальної, побутової діяльності, і власного, який набувається в ході здійснення елементів професійної діяльності. Виокремлений таким чином предмет спілкування розглядається як фрагмент дійсності, відображений спочатку у письмовому дискурсі (написання доповіді), а потім презентований у вигляді усного дискурсу (виступ з доповіддю), які мають значимість для автора і включають максимально вичерпну інформацію про цільову аудиторію, умови спілкування, можливі ролі комунікантів. Для успішного продукування доповіді як типу дискурсу окрім володіння мовними і мовленнєвими засобами спілкування необхідні знання про можливі варіанти вербалізації різних типів взаємодії в залежності від ситуації та учасників спілкування – їх рівня обізнаності, зацікавленості, налаштованості, готовності до сприйняття інформації та ін. Таким чином навчання створення доповіді як типу дискурсу передбачає врахування низки факторів, які визначаються за такою схемою: 1) статусно-

рольові ознаки учасників дискурсу, в даному випадку – доповідач і слухачі; 2) умови спілкування, засоби інтеракції, сфера комунікації й часові параметри; 3) стиль/підстиль і жанр дискурсу, дотримання жанрово-стилістичних норм; 4) тактика побудови, схема, план дискурсу, відповідність комунікативній меті й ситуації; 5) мовні, мовленнєві, паралінгвістичні засоби; цільність і зв'язність дискурсу на основі когезії й когерентності. Практика викладання свідчить, що найбільш ефективною формою розвитку дискурсивної компетенції студентів бакалаврату інженерних спеціальностей виступають рецептивно-аналітичні та продуктивні вправи по формуванню вмінь всіх структурних компонентів даної компетенції: стратегічного, тактичного, жанрового, текстового.

Література:

1. Саєнко Н.С. Теоретичні засади концепції іншомовної підготовки студентів немовних спеціальностей. – У зб. «Викладання мов у вищих навчальних закладах на сучасному етапі. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки.» - Зб. Наукових праць. – Харків «Константа», 2010. – С.195-204.
2. Саєнко Н.С. Сучасні тенденції іншомовної освіти у вищих технічних навчальних закладах. – Збірник наукових праць «Педагогічна освіта: теорія і практика» № 8 Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2011. – С. 262-266.